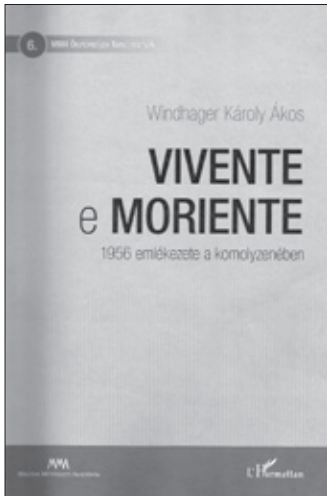

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

WINDHAGER KÁROLY ÁKOS:
VIVENTE E MORIENTE.
1956 EMLÉKEZETE A KOMOLY-
ZENÉBEN
MMA MMKI – L'Harmattan,
Budapest, 2016, 128 oldal

A Magyar Művészeti Akadémia Ösztöndíjas Tanulmányok hatodik, egyben első zenei témájú füzeteként jelent meg az 1956 zenei emlékezetét mérlegre tevő kötet. Windhager Károly Ákos nem zenetörténeti tanulmányt írt, módszere, mint előszavában leszögezi, a sokkal szélesebb ráfogású, interdiszciplináris kultúratudományé. A téma valóban megérdemel egy komoly tanulmányt, és a szerző több helyen is utal rá, hogy ez vagy az a szál hosszabb, alaposabb kifejtést igényelne. Ezekben rendre igaza van, miközben igyekszik megmaradni az alátámasztott érvekből levont megállapításoknál. Ettől még meg kell küzdi a módszertani problémával, hogy a zeneesztétika eszközkészletével kell értékeljen, például asztalfiókban maradt műveknél, ugyanakkor a nemzeti kultúra, önismeret és sors kérdéseig szalad előre, amikor Szervánszky, Szokolay, sőt Kodály és a hatalom kapcsolatáról beszél témája kapcsán.

A Kádár-rendszer, mint tudjuk, tabuvá tette a gyászunkat (is) az 1956-os forradalom áldozataival kapcsolatban (hiszen a forradalom tagadásából vezette le legitimitációját). Hogy ezzel hogyan viaskodtak legjobb zeneszerzőink, ennek pontos, önálló kutatásokat és új elemzéseket is felvonultató fejezetei a könyv legnagyobb erősségét adják. Nem a szerző tehet róla, hogy a Nagy Imre-újrateremtés után zenei történések fejezetének súlya kisebb, bár szintén érdekes és jó értékeléseket tartalmaz. (Az '56-os emigráns zenekar, a könyvben is emlegetett Philharmonia Hungarica 1990-es budapesti „bemutakozása” is csak a zenekar veterán tagjainak volt kataritikus, a rendszerváltás politikai történései túlkibálták az szimbolikus jelentőségű koncert hangjait.) A – Domokos Mátyás szavával – „leltárhiány” feltárása a szerző részéről a „Vergangheitsbewältigung” most már végképp halaszthatatlan lépése közé sorolható. És ahogy Windhager egyéb területeken is a gyakorlat és az elmélet, a zenélés és a menedzselés, szempontjait igyekszik összevonni, így a könyv mindenképpen legtanulságosabb megállapítása is arra vonatkozik, hogy nem Lajtha, Szervánszky és Járdányi többé kevésbé nyíltan 1956-os emlékezeit játsszuk ünnepi és évfordulós alkalmakkor, hanem a történelmi véletlen szeszélye (vö. az MR közvetítőköcsiben maradt Egmont-nyitány szalagjának esetével) folytán asszociálódott, amúgy is üzembiztos szerzőket választják mindig újra a névtelen programszerkesztők és a zeneileg nem mindig magas szinten művelt protokollósok. Ugyan ehhez a kötethez nem tartozik CD-lemez, ezt egy tudományos célú füzet sorozattól nem is várhatjuk el, azonban a Magyar Művészeti Akadémia megbízhatná a szerzőt azokból a művekből, amelyeknek precíz listáját a függelékben közli, egy – akár online – antológia összeállításával, amelybe talán az általa feltárt, de lemez- vagy rádiófelvételig soha el nem jutott, a történelmi emlékezetünk működését ki-

csit jobban olajozó művek is meghallgathatók lennének egy helyen. Az én kíváncsiságomat mindenesetre felcsigázta nemcsak Durkó és Kurtág, hanem Károlyi Pál és Soproni József ide vonatkozó művei (Missa in memoriam diei 23. octobris, Missa in diebus iniquitatis) iránt is. A tavaly év végén megjelent kötet frissessége külön említést érdemel, 2016-os vonatkozású események, művek is bekerültek.

Bár csak üdvözölni lehet a kultúratudományi megközelítést, azért bizonyos elméleti szigorítás és pátoz-decrescendo ráfért volna az egyébként kiváló kötetre, például a Kósa-kantáták kapcsán tett megállapításban. A kollektív emlékezet birtokában érezzük, hogy igaza van a szerzőnek, amikor azt állítja, a közönség „tudta” ezek mire utalnak (54. old), „érezte”, hogy egy-egy zenemű, téma vagy motívum '56-os vagy a Kádár-rendszerrel szemben állást foglaló jellegét. Csak hogy éppen a kultúratudománynak vannak módszerei arra, hogy ezek a megállapítások ne a levegőben lógnak, egy-egy ilyen pontosabb indoklás hiányzik. Címe szerint ugyan a „komolyzene” – is legyen az – volt a vizsgálódás tárgya, nyilván nem csak nekem tűnik fel az improvizatív műfajok ismét fájo elhanyagolása. Ha már a szerző fiókban maradt műveket is ismertet, nem kellene megfedkezzen például Az események titkos történetéről, Szabados György nagyhatású kompozíciójáról. Ennyi erővel pedig már az alkalmazott zenei műfajokra is kiterjedhetne a figyelme egy következő etapban.

Zipernouszky Kornél

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge